

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для проведення практичних занять
з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

**Модуль 2. Фінансово-економічні показники і стратегічні основи розвитку
підприємства**

(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства

і слухачів другої вищої освіти спеціальності

7.03050401 – Економіка підприємства (за видами економічної діяльності).

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Економіка підприємства». Модуль 2. Фінансово-економічні показники і стратегічні основи розвитку підприємства (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства і слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03050401 – Економіка підприємства (за видами економічної діяльності) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: Н. І.Склярчук. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 32 с.

Укладач: Н. І.Склярчук

Рецензент: А. Є. Ачкасов

Рекомендовано кафедрою економіки підприємств міського господарства протокол № 4 від «06» жовтня 2014 р.

© Н. І.Склярчук, ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Тематичний план курсу «Економіка підприємства»	6
Практичне заняття 1. Витрати підприємства	7
Практичне заняття 2. Товарна і цінова політика підприємства	12
Практичне заняття 3. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання	16
Практичне заняття 4. Інтегральна ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність	20
Практичне заняття 5. Обґрунтування виробничої програми підприємства	24
Практичне заняття 6. Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності	27
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	31

ВСТУП

Головним напрямком стабілізації економіки України є створення умов становлення та розвитку національного підприємства. Підприємства визначають ділову активність національної економіки. Вони є головними товаровиробниками, суб'єктами, які здійснюють розвиток виробництва, визначають його структуру. Від ефективності функціонування підприємства залежать економічний, науковий, технічний рівень розвитку країни, добробут усіх верств населення.

Стан економіки підприємства стає головним фактором, який визначає результати його діяльності. Кількісні і якісні параметри економічного стану визначають місце підприємства на ринку і здатність функціонувати в економічному просторі. Все це призвело до підвищення ролі підприємства як основної ланки всієї економіки, оскільки саме на цьому рівні створюється потрібна суспільству продукція, надаються необхідні послуги.

За цих умов необхідна сучасна, адекватна ринковим умовам організація господарської діяльності кожного підприємства. Отже, підготовка фахівців у галузі економіки підприємства, що мають глибокі теоретичні і практичні знання, можуть узагальнювати та застосовувати закордонний досвід розвинутих країн у діяльності вітчизняних підприємств, є своєчасною та актуальною.

«Економіка підприємства» являє собою навчальну дисципліну, яка вивчає форми і методи господарювання підприємства; способи раціонального поєднання і ефективного використання всіх видів ресурсів на рівні підприємства з метою отримання прибутку як результату задоволення суспільних потреб.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка підприємства» є формування у майбутніх фахівців сучасного економічного мислення і системи теоретичних знань, вмінь та навичок практичної роботи щодо методів організації ефективного господарювання на рівні підприємства; набуття теоретичних і практичних знань щодо вирішення конкретних економічних завдань, які дозволили б їм найкращим чином досягти цілей підприємства.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Економіка підприємства» є вивчення господарських процесів, що відбуваються у виробничо-комерційних системах підприємств; закріплення комплексу економічних знань і засвоєння досягнень теорії та практики управління підприємствами; набуття практичних навичок у прийнятті науково-обґрунтованих господарсько-управлінських рішень в умовах ринкової економіки.

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни

«Економіка підприємства» є основним структурним компонентом методичного забезпечення практичної підготовки студентів. У результаті виконання завдань, студент має можливість закріпити отримані в теоретичному курсі знання, а також придбати практичні навички прийняття науково обґрунтованих господарсько-управлінських рішень на основі конкретних економічних розрахунків.

Практичне заняття – форма навчального процесу, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань.

Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідних теоретичних положень, наборі завдань різної складності. Зазначені вище методичні засоби готуються викладачем, якому доручено проведення практичних занять, за погодженням з лектором даної навчальної дисципліни.

Основними методами практичного заняття є: самостійна робота, інструктаж, вправи, дослідження, стимулювання.

Вимоги до проведення практичного заняття: застосування теоретичного матеріалу; застосування вмінь і навичок при розв'язанні вправ; участь студентів у різних формах роботи; розвиток самостійності студентів; високий організаційний рівень; високий методичний і науковий рівень; раціональне використання часу; дотримання тем навчальної дисципліни.

Порядок обліку і контролю: контроль відвідування; контроль теоретичної підготовки; контроль самостійності при виконанні практичної підготовки; контроль своєчасності й охайності виконання завдань; виставлення оцінок кожному студенту;

Відповідно до робочої програми курсу в методичних вказівках наведені завдання за наступними темами курсу:

1. Витрати підприємства
2. Товарна і цінова політика підприємства.
3. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання
4. Інтегральна ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність
5. Обґрунтування виробничої програми підприємства
6. Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності

Тематичний план курсу «Економіка підприємства»

Назви змістових модулів і тем	Всього годин	Форми навчальної роботи		
		лекції	практика	самостійна робота
Модуль 2. Фінансово-економічні показники і стратегічні основи розвитку підприємства				
Змістовий модуль 2.1. Витрати, результати та ефективність діяльності підприємства				
Тема 1. Організація операційної діяльності	8	1		7
Тема 2. Система забезпечення конкурентоспроможності продукції	10			10
Тема 3. Витрати підприємства	16	2	2	12
Тема 4. Товарна і цінова політика підприємства	14	2	1	11
Тема 5. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання	12	2	2	8
Тема 6. Інтегральна ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність	10	1	1	8
Разом за змістовим модулем 2.1	70	8	6	56
Змістовий модуль 2.2. Економічні основи розвитку підприємства				
Тема 19. Прогнозування та планування діяльності підприємства	16	1		15
Тема 20. Обґрунтування виробничої програми підприємства	12	1	1	10
Тема 21. Інвестиції	8	1		7
Тема 22. Інноваційна діяльність	8	0,5		7,5
Тема 23. Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності	8	0,5	1	6,5
Тема 24. Сучасні моделі розвитку підприємства	4			4
Тема 25. Оптимізація бізнес-процесів підприємства	6			6
Тема 26. Економічна безпека підприємства	6			6
Тема 27. Трансформація і реструктуризація підприємств	6			6
Разом за ЗМ 2.2	74	4	2	68
ІНДЗ: курсова робота	36			36
Разом за модулем 2	180	12	8	160

Практичне заняття 1

(2 год.)

Тема: *Витрати підприємства*

Мета: засвоїти сутність та класифікацію витрат за різними ознаками, засвоїти методичні підходи до калькулювання собівартості одиниці продукції, ознайомитися зі змістом і методикою складання кошторису витрат на виробництво продукції.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- розкрити сутність та класифікацію витрат підприємства;
- групувати витрати за економічними елементами;
- розраховувати собівартість валової, товарної і реалізованої продукції.
- оволодіти методикою визначення собівартості одиниці продукції;
- проводити аналіз поточних витрат підприємства.

План заняття:

1. Сутнісна характеристика та класифікація витрат підприємства.
2. Собівартість продукції (робіт, послуг) її види.
3. Методи калькулювання продукції підприємства.
4. Управління поточними витратами на підприємстві.
5. Зміст і методика обчислення кошторису витрат на виробництво продукції.
6. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача № 1.1

На основі даних, наведених у таблиці 1.1 (у тис. грн.), скласти кошторис витрат на виробництво продукції по економічних елементах на планований рік.

Таблиця 1.1 – Вихідні дані

Показники	Звітний рік	Базисний рік
Матеріальні витрати	10000	11200
Витрати на оплату праці	8200	9120
Відрахування на соціальні заходи	3075	3420
Амортизаційні відрахування	1030	1070
Інші витрати	2510	2620
Виручка від реалізації продукції	24815	27430

Визначити структуру витрат у базисному й звітному році й відсоток зміни питомих витрат в розрахунку на 1 грн. виручки від реалізації

Задача № 1.2

Підприємство протягом кварталу виробляє два види продукції: А – обсягом 300 од., Б – обсягом 410 од. Заробітна плата основних робітників, зайнятих на виробництві продукції А – 12000 грн, Б – 18450 грн. Витрати на утримання машин і устаткування – 13000 грн. Визначити суму витрат на утримання машин і устаткування, що припадають на одиницю виробленої продукції видів А і Б.

Задача № 1.3

За рік підприємство виготовило 2000 виробів загальною собівартістю 62000, причому питома вага основної заробітної плати виробничих робітників у собівартості становить 35%. Розрахувати величину загальновиробничих витрат, які були включені у калькуляцію собівартості виробу, якщо їх загальна сума дорівнює 46 тис. грн.

Задача № 1.4

Визначити собівартість виробу, якщо відомо, що вага заготовки – 12,5 кг, чиста маса – 8,8 кг. Ціна матеріалу за 1 тонну 120 тис. грн., ціна 1 тонни відходів – 7 тис. грн. Основна заробітна плата виробничих робітників становить 80 грн., додаткова заробітна плата – 12 % від основної зарплати. Відрахування на соціальні заходи – 38,2 %. Витрати на експлуатацію та утримання обладнання – 240 %, загальновиробничі витрати 180 %, адміністративні витрати – 140 % від основної заробітної плати виробничих робітників.

Задача № 1.5

Необхідно скласти калькуляцію на виробництво одиниці продукції, виходячи з такої інформації. За планом витрати матеріалів на одиницю виробу мають становити : матеріал А - 3,2 кг , матеріал Б – 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 98 і 400 грн. за 1 кг. Основна заробітна плата виробничих робітників складатиме 150 грн., додаткова заробітна плата –12 % від основної, а відрахування на соціальні заходи встановлені у розмірі 38,2 %. Витрати на експлуатацію та утримання устаткування очікується в розмірі 90 % і загальновиробничі витрати – 60% від основної зарплати відповідно. Витрати на збут складають 3% від виробничої собівартості продукції.

Задача № 1.6

На підприємстві виробляється продукція, на виготовлення якої витрачають 40 кг матеріалу по ціні - 750 грн, за 1 т. Відходи складають 10%. Вони реалізуються по 50 грн. за 1 т. Виріб обробляють у двох цехах - ливарному і механічному. Основна зарплата: у ливарному цеху 3 грн. 20 коп., у механічному - 2 грн. 80 коп. Додаткова зарплата 6% основної, відрахування на соціальні заходи встановлені у розмірі 38,2%. Річна сума загальновиробничих витрат - 2 млн. грн., загальногосподарських - 700 тис.грн. Зарплата основних виробничих робочих за відрядними розцінками - 1 млн.грн. Витрати на збут - 4% виробничої собівартості.

Визначити собівартість одного виробу.

Задача № 1.7

Визначити витрати на одну гривню товарної продукції і процент зниження собівартості продукції за даними таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Вихідні дані

Вироби	Річний випуск, шт.		Собівартість одиниці продукції, грн./шт.		Оптова ціна підприємства за одиницю, грн./шт.
	звіт	план	звіт	план	
А	5000	5300	90	88	93
Б	12000	10000	17	15	19

Задача № 1.8

У звітному періоді собівартість товарної продукції становила 450,2 млн. грн, витрати на 1 грн товарної продукції – 0,89 грн.

У плановому періоді витрати на 1 грн товарної продукції повинні дорівнювати 0,85 грн. Обсяг виробництва продукції буде збільшено на 8%.

Визначити собівартість товарної продукції планового періоду.

Задача № 1.9

На основі наведених у таблиці вихідних показників необхідно розрахувати (для двох порівнювальних років): кошторис витрат на виробництво; собівартість валової продукції; виробничу собівартість товарної продукції; повну собівартість товарної продукції підприємства.

Таблиця 1.3 – Вихідні дані

Елементи витрат	Абсолютна величина витрат , тис.грн.	
	базисного року	розрахун. року
1. Матеріальні витрати	10420	8330
2. Витрати на оплату праці	4100	3690
3. Відрахування на соціальні потреби	1780	1610
4. Амортизація основних фондів	1600	1600
5. Інші витрати на виробництво	900	850
6. Витрати, які не включаються у виробничу собівартість продукції	800	700
7. Зміна залишків витрат майбутніх періодів на кінець року (приріст віднімається, зменшення додається)	+ 300	- 100
8. Зміна залишків резервів майбутніх платежів на кінець року (приріст додається, зменшення віднімається)	- 50	+ 10
9. Зміна залишків незавершеного виробництва на кінець року (приріст віднімається, зменшення додається)	- 100	+150
10. Позавиробничі витрати	680	640

Задача № 1.10

На виробничому підприємстві за планом змінні витрати на одиницю продукції склали 400 грн., а ціна – 650 грн., загальна сума постійних витрат – 220 тис. грн. Фактично за звітний період ціна на матеріали зросла на 10 %, що привело до збільшення змінних витрат на той же відсоток. Визначити, як зміна ціни на матеріали вплинула на критичний обсяг продукції.

Задача № 1.11

Мале підприємство виготовляє продукцію одного найменування й реалізує її за ціною 380 грн. за одиницю. Питомі змінні витрати становлять 300 грн., сума постійних витрат – 7200 тис. грн. У результаті підвищення орендної плати постійні видатки збільшилися на 4 %, крім цього кон'юнктура ринку привела до зниження ціни на продукцію на 2%. Визначити вплив зміни постійних витрат і ціни на продукцію на величину критичного обсягу виробництва

Задача № 1.12

На основі даних таблиці необхідно визначити:

- маржинальний прибуток;

- коефіцієнт маржинального прибутку;
- критичний обсяг випуску продукції;
- коефіцієнт безпеки операційної діяльності (запас фінансової міцності)
- силу впливу операційного важеля

Таблиця 1.4 – Вихідні дані

Показник	Значення показника
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	25000
2. Обсяг продажу, тис. шт.	8000
3. Вартість матеріалів, тис. грн.	18000
4. Фонд оплати праці виробничого персоналу, тис. грн.	2000
5. Орендні платежі, тис. грн.	500
6. Сума відсотків за кредит, тис. грн.	300
7. Амортизаційні відрахування, тис. грн.	1000

Питання для самоконтролю знань:

1. Що Ви розумієте під «витратами підприємства»?
2. Визначте економічний зміст операційних витрат, фінансових витрат, витрат інвестиційної діяльності, надзвичайних витрат?
3. Який розподіл витрат за ступенем однорідності?
4. Як розрізняються витрати за участю в виробничому процесі?
5. Як розрізняються витрати за участю в технологічному процесі?
6. Що приймають за критерій розподілу витрат на прямі та непрямі? Наведіть приклади прямих та непрямих витрат.
7. Що приймають за критерій розподілу витрат на постійну та змінну частини? Дайте визначення постійних та змінних витрат. Наведіть приклади.
8. Який характер залежності сукупних витрат, змінних та постійних витрат, витрат на одиницю продукції від обсягу виробництва?
9. Що приймають за критерій розподілу витрат за економічними елементами?
10. За якими економічними елементами групують витрати підприємства?
11. Яка мета групування витрат за калькуляційними статтями? За якими статтями розподіляють виробничі витрати у промисловості?
12. Що таке «собівартість продукції (товарів, робіт, послуг)»?
13. Які витрати включають до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)?
14. Який склад собівартості реалізованої продукції?

15.Що відноситься до загальновиробничих витрат на промислових підприємствах?

16.Який склад адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат?

17.Визначте поняття «калькулювання собівартості продукції», «калькуляція», «об'єкт калькуляції», «калькуляційна одиниця», «метод калькулювання».

18.Яка мета калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг?

19.Які методи калькулювання Ви знаєте?

20.Як визначається величина непрямих витрат, що включається до собівартості окремих видів продукції? Що таке «база розподілу непрямих витрат» та які види баз Ви знаєте?

21.Що Ви розумієте під «кошторисом виробництва»?

22.У якій послідовності складають зведений кошторис витрат операційної діяльності?

23.З яких складових формується собівартість валової, товарної та реалізованої продукції?

24.З якою метою проводиться CVP-аналіз?

25.Що таке критичний обсяг виробництва? Як його визначити графічно та аналітично?

26.Які Ви знаєте напрямки та джерела зниження витрат на підприємстві?

Практичне заняття 2

(1 год.)

Тема: Товарна і цінова політика підприємства

Мета: ознайомитися із сутністю і функціями ціни, факторами, що впливають на її рівень, засвоїти класифікацією цін за різними ознаками та порядок формування роздрібною ціни на продукцію підприємства; опанувати методи ціноутворення, які можуть застосовувати підприємства в сучасній системі господарювання.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- розкрити сутність понять «ціна», «цінова політика»;
- розраховувати роздрібну ціну на продукцію підприємства;
- обґрунтовувати вибір метода ціноутворення.

План заняття:

1. Економічний зміст та функції ціни.
2. Методи ціноутворення на продукцію підприємства.
3. Цінова політика підприємства: сутність, принципи та особливості формування.
4. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача № 2.1

Розрахувати оптову ціну підприємства, вільну відпускну ціну одиниці продукції та її структуру на підставі даних таблиці:

Таблиця 2.1 – Вихідні дані

Статті витрат	Од. вим.	Кількість
1 Сировина, матеріали	грн.	35,7
2 Куповані вироби і напівфабрикати	грн.	14,3
3 Паливо та енергія на технологічні потреби	грн.	0,8
4 Основна заробітна плата виробничих робітників	грн.	3,2
5 Додаткова зарплата (у відсотках до основної заробітної плати)	%	20
6 Відрахування на соціальні заходи (у відсотках від суми основної та додаткової зарплати)	%	38
7 Витрати на утримання й експлуатацію устаткування (у відсотках до основної заробітної плати)	%	200
8 Загальновиробничі витрати (у відсотках до основної заробітної плати)	%	300
9 Адміністративні витрати (у відсотках до виробничої собівартості)	%	10
10 Витрати на збут (у відсотках до виробничої собівартості)	%	5
11 Рентабельність	%	18

Задача № 2.2

На основі нижченаведених даних, побудуйте таблицю, яка характеризує структуру роздрібної ціни до та після підвищення ціни на холодильник, який реалізується в магазині фірмової торгівлі. Дайте оцінку динаміці окремих елементів роздрібної ціни.

Таблиця 2.2 – Вихідні дані

Показники	До підвищення ціни	Після підвищення ціни
Повна собівартість	1800	2100
Прибуток підприємства-виробника	450	950
Податок на додану вартість	?	?
Торгово-збутові витрати	250	450
Роздрібна ціна	?	?

Задача № 2.3

На основі даних, наведених в таблиці визначте:

- а) прибуток підприємства в розрахунку на один виріб;
- б) оптову ціну підприємства;
- в) оптову відпускну ціну підприємства;
- г) постачально-збутову націнку;
- д) торгову націнку;
- е) роздрібну ціну виробу;
- є) структуру роздрібною ціни виробу.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані

Рівень рентабельності	25%
Акциз на одиницю виробу	15 грн
Податок на додану вартість	20%
Постачально-збутова націнка посередницької організації	20% від покупної ціни
Торгова націнка	10% від продажної ціни посередницької організації
Повна собівартість виробу	90 грн.

Задача № 2.4

Фірма, яка випускає виріб А, виходячи із оцінки ринкової кон'юнктури та цін конкурентів, вважає, що роздрібна ціна на одиницю виробу, що не обкладається акцизом, може бути встановлена на рівні 300 грн. При цьому прибуток і витрати роздрібною торгівлі становлять 30% ціни; прибуток і витрати оптової торгівлі – 25%, власний прибуток фірми – 18%.

Якими мають бути витрати на виробництво виробу А?

Задача № 2.5

Розрахувати собівартість партії товару в кількості 200 одиниць, норму рентабельності, суму акцизного збору та ПДВ, якщо прибуток виробника на

одиницю товару складає 16 грн., роздрібна ціна одного виробу – 195 грн., роздрібна націнка – 25%, акцизний збір – 30%.

Задача № 2.6

Визначити відпускну ціну нової моделі побутового виробу методом балових оцінок на підставі наступних даних:

Таблиця 2.4 – Вихідні дані

Назва базової моделі та її вартість	Параметри порівняльних моделей	Балова оцінка параметрів моделей		Вагомість параметрів у балах
		базової	нової	
Пилосос, 600 грн.	• зручність користування	18	19	2,7
	• потужність	18	14	1,3
	• шумність	16	18	2,0

Задача № 2.7

Використовуючи метод балових оцінок, визначте роздрібну ціну фенів «Philips» і «Scarlett», якщо для розрахунку собівартості одного бала був прийнятий фен «Philips», собівартість якого 300 грн. Балова оцінка параметрів фенів зазначених марок, представлена в таблиці 2.5. Рівень рентабельності фена «Philips» становить 25 %, «Scarlett» – 30 %; ПДВ – 20 %; торговельна надбавка – 15 %.

Таблиця 2.5 – Вихідні дані

Марка	Довговічність	Надійність	Дизайн	Сума балів
«Philips»	42	20	28	90
«Scarlett»	40	25	31	96

Питання для самоконтролю знань:

1. Що Ви розумієте під «ціною»?
2. Які функції виконує ціна в ринковій економіці?
3. Як розрізняються ціни за рівнем встановлення та регулювання?
4. Які елементи містить роздрібна ціна?
5. Які чинники впливають на ціну продукції?
6. Які методи ціноутворення можуть застосовуватися в ринковій економіці? Розкрийте їх сутність.

7. Розкрийте технологію розроблення цінової стратегії підприємства.
8. Які основні цілі ціноутворення може встановлювати підприємство?
9. Розкрийте сутність та різновиди цінової політики підприємства.
10. На яких принципах ґрунтується розробка цінової політики підприємства?

Практичне заняття 3

(2 год.)

Тема: *Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання*

Мета: ознайомитися з сутністю, класифікацією прибутку підприємства; засвоїти порядок формування фінансових результатів діяльності підприємства; опанувати методику розрахунку показників рентабельності.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- розкрити сутність понять «дохід», «прибуток», «рентабельність»;
- визначати фінансовий результат діяльності підприємства;
- розраховувати показники рентабельності.

План заняття:

1. Поняття та класифікація доходів підприємства.
2. Поняття, види та порядок формування і напрями використання прибутку підприємства.
3. Система показників рентабельності та методика їх визначення.
4. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача № 3.1

За наведеними нижче даними про реалізацію бавовняних тканин
Визначити за кожною групою тканин:

- а) виручку від реалізації;
- б) собівартість одиниці продукції;
- в) оптову ціну одиниці продукції;
- г) структуру оптової ціни;
- д) прибуток підприємства від реалізації продукції.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані

Найменування тканини	Реалізовано, млн. пог. м	Обсяг реалізованої продукції за повною собівартістю, млн грн.	Рентабельність, %
Ситцева	893	25 200	10,6
Бязева	964	9 800	9,6
Білизняна	1068	33 500	6,7
Сатинова	493	19 200	8,9
Платтяна	655	28 500	8,1

Задача № 3.2

За планом діяльності виробничого цеху підприємства обсяг реалізації продукції має становити 212 тис. грн., а валові витрати на виробництво (собівартість) продукції не перевищувати 163 тис. грн., у тому числі витрати на оплату праці виробничих робітників — 35 тис. грн.

Обчислити коефіцієнт приросту доходу виробничого цеху підприємства внаслідок збільшення обсягу реалізації на 15 % та умови, відповідно до якої частка умовно-постійних витрат у собівартості продукції цеху дорівнює 0,35.

Задача № 3.3

Чиста виручка від реалізації продукції становить 64200 тис. грн, собівартість реалізованої продукції – 32620, адміністративні витрати – 8840, витрати на збут – 6000, інші витрати – 1000 тис. грн. Податок на прибуток – 18%. Обчисліть валовий прибуток підприємства від реалізації продукції, прибуток від операційної діяльності, чистий прибуток, рентабельність реалізованої продукції.

Задача № 3.4

На основі даних, наведених у таблиці визначити чистий дохід від реалізації продукції, валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток до оподаткування.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані

Показники	тис. грн.
1	2
Виручка від реалізації продукції	6000
ПДВ	1000
Елементи виробничої собівартості:	
прямі матеріальні витрати	1600
прямі витрати на оплату праці	900
інші прямі витрати	700

1	2
Адміністративні витрати	820
Витрати на збут	210
Сума штрафів, сплачених підприємством	1,5
Прибуток, отриманий від оренди	2,1
Отримані дивіденди на придбані підприємством акції	0,6
Прибуток від продажу основних фондів	0,3

Задача № 3.5

Чистий операційний дохід підприємства за звітній рік склав 1600 тис.грн., а рентабельність операційної діяльності – 12%. Як зміниться рентабельність в плановому році за умови незмінної суми операційних витрат та росту чистого доходу на 3%.

Задача № 3.6

Загальна виручка від реалізації товарної продукції підприємства має досягти 5900 тис. грн., а валові витрати на виробництво (собівартість) реалізованої продукції становити не більше 5000 тис. грн. Ставка податку на прибуток підприємства дорівнює 18 % від загальної одержаної його величини. Сума чистого прибутку, що спрямовується на створення фонду розвитку виробництва, має скласти 440 тис. грн.

Оцінити рівень достатності прибутку для самофінансування розвитку підприємства у звітному році

Задача № 3.7

Акціонерне товариство «Промінь» на початок розрахункового року мало власний капітал у такому складі:

- акціонерний капітал – 600 тис. грн.;
- резервний фонд – 200 тис. грн.;
- нерозподілений прибуток – 100 тис. грн.

Одержаний у розрахунковому році акціонерним товариством прибуток склав 220 тис. грн. За рішенням загальних зборів акціонерів його буде розподілено так:

- виплати дивідендів акціонерам – 10 % від суми акціонерного капіталу на початок розрахункового року;
- відрахування в резервний фонд – 110 тис. грн.;
- збільшення нагромадженої суми нерозподіленого прибутку – 50 тис. грн.

Визначити загальну величину власного капіталу акціонерного товариства

на кінець розрахункового року.

Задача № 3.8

Предметом бізнесової діяльності підприємця слугують виготовлення і реалізація дитячих забавок. Елементи поточних витрат на виробництво (собівартості) одиниці продукції наступні: сировина і матеріали – 20 грн.; витрати на оплату праці – 10 грн.; інші витрати – 4 грн. Продажна ціна одиниці виробу з ПДВ становитиме 60 грн.

Потрібно визначити необхідний обсяг реалізації (продажу) продукції, аби забезпечити одержання 100000 грн. чистого прибутку за умови діючої ставки податку (18 % від величини об'єкта оподаткування).

Задача № 3.9

Фінансові результати діяльності підприємства «А» і «Б», з однаковою сумою прибутку і різною структурою витрат, наведено в таблиці. Визначити як зміниться фінансовий результат діяльності цих підприємств, якщо обсяг реалізації збільшився на 20%, обсяг реалізації зменшився на 20%

Таблиця 3.3 – Вихідні дані

Показники	Підприємство «А»		Підприємство «Б»	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Обсяг реалізації	50	100	50	100
Змінні витрати	30	60	15	30
Постійні витрати	15		30	
Прибуток	5		5	

Задача № 3.10

За наступними даними розрахувати показники рентабельності:

- чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – 624281 тис. грн.;
- собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 310274 тис. грн.;
- інші операційні доходи – 380059 тис. грн.;
- інші операційні витрати – 409164 тис. грн.;
- адміністративні витрати – 67797 тис. грн.;
- витрати на збут – 87324 тис. грн.;
- чистий прибуток підприємства – 35350 тис. грн.;
- вартість активів підприємства на початок періоду – 922161 тис. грн., на кінець періоду – 919397 тис. грн.;

- вартість власного капіталу підприємства на початок періоду – 772006 тис. грн., на кінець періоду – 740415 тис. грн.

Питання для самоконтролю знань:

1. Що Ви розумієте під «доходами підприємства»? Назвіть основні джерела їх утворення.
2. Що включають доходи від операційної діяльності підприємства?
3. Дайте визначення поняття «прибуток підприємства».
4. Які функції виконує прибуток в ринковій економіці?
5. Які види прибутку Ви знаєте?
6. Які чинники впливають на прибуток підприємства?
7. Розкрийте основні етапи формування фінансового результату діяльності підприємства.
8. Назвіть основні напрями розподілу і використання чистого прибутку на підприємстві.
9. Назвіть резерви зростання прибутку від операційної діяльності підприємства.
10. Як розрізняються коефіцієнти рентабельності за об'єктом визначення та видом прибутку.

Практичне заняття 4

(1 год.)

Тема: *Інтегральна ефективність діяльності підприємства та його конкурентоспроможність*

Мета: ознайомитися із сутнісною характеристикою та класифікацією ефективності господарської діяльності підприємства, оволодіти методикою розрахунку показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання; розкрити економічну сутність конкурентоспроможності підприємства; засвоїти методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- розкрити сутність понять «ефект», «ефективність», «конкурентоспроможність підприємства»;
- розраховувати узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства;
- здійснювати оцінку рівня конкурентоспроможності підприємства.

План заняття:

1. Сутнісна характеристика та класифікація ефективності господарської діяльності підприємства.
2. Система показників для оцінки економічної ефективності виробництва.
3. Конкурентоспроможність підприємства: економічна сутність та чинники що її визначають.
4. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства.
5. Розв'язання задач за темою.

Задача № 4.1

Яка рентабельність обороту забезпечить окупність капіталовкладень в сумі 900 тис. Грн. за 5 років, якщо середньорічний оборот реалізованої продукції складає 1050 тис.грн.? Визначити ріст цільового прибутку за рік з метою зменшення терміну окупності капіталовкладень на 0,5 року.

Задача № 4.2

Визначити показник рентабельності власного капіталу (ROE) підприємства якщо відомо, що балансова вартість чистих активів підприємства становить 300 тис.грн. на початок року і 250 тис.грн. на кінець року. Чистий прибуток підприємства склав за рік 50 тис.грн. Ринкова ставка депозитного відсотку оцінюється на рівні 23% річних. Чи має сенс інвестування коштів розглянуте підприємство чи зберігати в ньому раніше вкладені засоби?

Задача № 4.3

Завдяки інвестиціям обсягом 100 тис.грн. підприємство одержало прибуток 10 тис.грн. Рентабельність інвестицій 10%. Частина інвестицій профінансована за рахунок кредиту, за користування яким слід сплачувати 7% річних. Визначити рентабельність власного капіталу.

Таблиця 4.1 – Вихідні дані

№	Показники	Варіант 1	Варіант 2	Варіант 3	Варіант 4
1	Загальний обсяг інвестицій	100	100	100	100
2	Позиковий капітал	-	25	50	75
3	Власний капітал	100	75	50	25

Задача № 4.4

На основі наведених даних (табл. 4.2) проаналізувати швидкість обороту та рентабельність активів підприємства, якщо виручка від реалізації продукції у базисному році – 3542 тис.грн., у звітному – 5042 тис.грн., а загальний

прибуток 121 та 48 тис.грн. відповідно.

Зробити висновки щодо ефективності використання активів підприємства та факторів, що її визначають (за моделлю «Дюпон- каскад»).

Таблиця 4.2 – Витяг із балансу, тис. грн

Показники	На початок базисного року	На кінець базисного року	На кінець звітнього року
АКТИВ			
Необоротні активи	873	969	1 126
Оборотні активи	807	802	949
Баланс	1 680	1 771	2 075
ПАСИВ			
Власний капітал	667	715	735
Забезпечення наступних витрат і платежів	0	0	0
Довгострокові зобов'язання	0	0	250
Поточні зобов'язання	1 013	1 056	1 090
Баланс	1 680	1771	2 075

Задача № 4.5

Оцінити конкурентоспроможність підприємства за допомогою методу рангів на основі даних таблиці 4.3.

Таблиця 4.3– Вихідні дані

Підприємство	Фондовіддача	Продуктивність праці	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів
А	3,5	610,8	12
Б	4,5	554	10
В	2,3	675	6
Г	3,9	572,5	8

Задача № 4.6

Оцінити конкурентоспроможність підприємств за допомогою методу зведення часткових показників ефективності до зіставної бази на основі інформації табл. 4.4.

Таблиця 4.4– Вихідні дані

Підприємство	Фондовіддача	Продуктивність праці	Рентабельність витрат, %
А	1,12	896	25
Б	1,35	788	18
В	0,9	986	15
Г	1,2	810	16

Задача № 4.7

Оцінити конкурентоспроможність підприємств за допомогою інтегрального методу на основі інформації, представленої у табл. 4.5.

Таблиця 4.5 – Вихідні дані

Підприємство	Фондовіддача, грн		Продуктивність праці, грн		Рентабельність витрат, %	
	базисний період	звітний період	базисний період	звітний період	базисний період	звітний період
А	145	130	1090	1020	31	29
Б	175	140	1017	1030	25	27
В	117	128	1216	1225	22	25

Питання для самоконтролю знань:

1. Дайте визначення поняття «ефект». Які види ефекту Ви знаєте
2. Розкрийте поняття «ефективність».
3. Які Ви знаєте показники ефективності діяльності підприємства?
4. Назвіть чинники, які впливають на ефективність діяльності підприємства.
5. Що Ви розумієте під конкурентоспроможністю підприємства?
6. Які чинники впливають на конкурентоспроможність підприємства?
7. Які показники визначають конкурентоспроможність підприємства?
8. Які застосовуються методи для оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства?

Практичне заняття 5

(1 год.)

Тема: Обґрунтування виробничої програми підприємства

Мета: засвоїти методичні підходи до розробки виробничої програми підприємства.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- розкрити сутність та складові виробничої програми підприємства;
- обґрунтовувати виробничу програму підприємства;
- здійснювати аналіз та визначати напрямки оптимізації виробничої програми; підприємства.

План заняття:

1. Зміст і завдання виробничої програми підприємства
2. Інформаційне обґрунтування виробничої програми
3. Порядок розроблення виробничої програми підприємства.
4. Аналіз виконання виробничої програми підприємства
5. Оптимізація виробничої програми підприємства.
6. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача № 5.1

Річним планом підприємства передбачається випуск продукції, який наведений у таблиці 5.1. Визначити, на скільки відсотків виконаний план виробництва у грошовому виразі і за номенклатурою.

Таблиця 5.1 – Вихідні дані

Виріб	Кількість, тис. од.		Оптова ціна, грн
	план	факт	
А	200	310	10
Б	1000	1250	2,5
В	450	300	9,2
Г	135	245	5,7

Задача № 5.2

Обчислити виконання плану з обсягу виробництва асортименту продукції на основі даних таблиці 5.2.

Таблиця 5.2 – Вихідні дані

Виріб	Випуск продукції, тис. грн.	
	план	факт.
Виріб 1	100	106
Виріб 2	84	162
Виріб 3	305	210
Виріб 4	500	425

Задача № 5.3

Проаналізувати план продажу за попередній період, використовуючи такі показники:

- 1) абсолютний приріст (зменшення) обсягу продажу;
- 2) зміна номенклатури (асортименту) продукції;
- 3) індивідуальний індекс фізичного обсягу реалізованої продукції.

Таблиця 5.3 – Вихідні дані

Виріб	Обсяг продажів, тис. грн	
	план	факт
А	1200	1180
Б	2700	2780
В	-	470
Г	1210	1350
Д	500	390

Задача № 5.4

Підприємство випускає столярну продукцію, що характеризується даними, наведеними в таблиці. Необхідно розрахувати план випуску продукції в умовно-натуральних показниках кв.м віконних блоків.

Таблиця 5.4 – Вихідні дані

Найменування продукції	План випуску в натуральному виразі	Норма трудомісткості, люд./днів
Віконні блоки, кв.м	1500	0,45
Дверні блоки, кв.м	850	0,27
Плінтуси, кв.м	40000	0,06

Задача № 5.5

Розрахуйте коефіцієнт напруженості виробничої програми підприємства в натуральному та грошовому виразі, якщо:

- нормативний обсяг випуску продукції А – 20000 од., В – 3000 од.;
- фактичний обсяг випуску продукції А – 22000 од., В – 3100 од.;
- ціна одиниці продукції А – 300 грн., а продукції В – 400 грн.

Задача № 5.6

Необхідно розрахувати рівень виконання плану та оцінити рівень ритмічності та рівномірності випуску продукції в розрахунковому місяці, якщо випуск продукції виробничими підрозділами підприємства за декадами розрахункового місяця представлено в таблиці.

Таблиця 5.5 – Вихідні дані

Показники	Декада			Усього за місяць
	перша	друга	третя	
Обсяг продукції, тис. грн.:				
- запланований	1200	1850	1750	4800
- фактичний	800	1200	3200	5200

Задача № 5.7

Обґрунтувати виробничу програму малого підприємства з виробництва металовиробів із точки зору забезпеченості металом, якщо на плановий період підприємством укладено договори на поставку металу в обсязі 8 тонн, а середня вага виробу – 0,85 кг. Коефіцієнт використання металу – 0,72. 30% відходів металу можуть повторно використовуватися у виробництві. На плановий період підприємство має доставити споживачам 7500 шт. металовиробів.

Питання для самоконтролю знань:

1. Розкрийте сутність виробничої програми та її призначення.
2. Охарактеризуйте складові виробничої програми.
3. Визначте ключові завдання та інформаційне забезпечення процесу розроблення виробничої програми.
4. Охарактеризуйте технологію формування виробничої програми.
5. Як проводиться аналіз виконання виробничої програми?
6. Які критерії оптимізації застосовується при формуванні виробничої програми?

Практичне заняття 6

(1 год.)

Тема: *Оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності*

Мета: засвоїти методичні підходи до оцінки ефективності виробничих інвестицій та фінансових інвестицій; ознайомитися з особливостями оцінки економічної ефективності технічних інновацій, організаційних нововведень.

В результаті розгляду теоретико-практичних питань *студент повинен вміти:*

- оцінювати економічну ефективність виробничих інвестицій простими методами;
- оцінювати економічну ефективність виробничих інвестицій з урахуванням чиннику часу;
- оцінювати ефективність фінансових інвестицій;
- оцінювати економічну ефективність технічних інновацій, організаційних нововведень.

План заняття:

1. Методичні основи визначення економічної ефективності виробничих інвестицій (капіталовкладень).
2. Оцінка ефективності фінансових інвестицій.
3. Оцінка економічної ефективності технічних інновацій і організаційних нововведень.
4. Розв'язання задач за темою.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача № 6.1

Визначити абсолютну (загальну) економічну ефективність капітальних вкладень на підприємстві, яке будується, виходячи із деяких даних: річний випуск продукції за планом в оптових цінах підприємства – 510 тис. грн., за собівартістю – 480 тис. грн., кошторисна вартість виробництва (капітальні витрати) – 120 тис. грн.

Задача № 6.2

Визначити умовно-річну економію, економію до кінця року, строк окупності додаткових капітальних витрат на автоматизацію цеху, якщо

собівартість одиниці виробу до впровадження автоматизації 150 грн., після впровадження автоматизації вона знизилась на 20 %. Річний випуск виробів у цеху – 150000 шт. Автоматизація впроваджена з 1.06. Витрати на впровадження автоматизації становлять 13 500 млн. грн.

Задача № 6.3

Підприємство передбачає реалізувати інвестиційний проект вартістю 200 тис.грн., практичне здійснення якого спрямоване на організацію виробництва нового виду продукції. Фінансування проекту буде здійснюватися на початок першого року його реалізації. Очікуються наступні грошові потоки на кінець року: першого - 80 тис.грн., другого - 90 тис.грн., третього - 100 тис.грн. Необхідно визначити чистий дисконтований дохід (NPV) та термін окупності проекту за умови, що дисконтна ставка дорівнює 10%.

Задача № 6.4

Зробити вибір оптимального варіанту технології виробництва виробу на основі даних наведених у таблиці.

Таблиця 6.1 – Вихідні дані

Показники	Варіанти		
	1	2	3
Інвестиції, тис. грн	22500	27600	19700
Витрати виробництва на 1 виріб, тис. грн	2	1,4	1,2
Річний обсяг виробництва, од.	700	1100	500
Нормативний коефіцієнт економічної ефективності	0,1	0,1	0,1

Задача № 6.5

Визначити річний економічний ефект у виробника побутових кухонних комбайнів нової покращеної моделі та строк окупності додаткових капітальних вкладень за даними таблиці.

Таблиця 6.2 – Вихідні дані

Показники	Стара модель	Покращена модель
Річний випуск, тис. шт.	80	80
Додаткові капіталовкладення, пов'язані із освоєнням виробництва нової моделі, тис. грн.	-	400
Собівартість комбайна, грн.	165	205
Роздрібна ціна комбайна, грн.	180	225

Задача № 6.6

Підприємство планує закупити верстат, витрати на придбання якого складають 31,5 тис. грн. Нормативний термін служби верстата – 10 років, після чого його залишкова вартість передбачається рівною 0. Розрахункова величина процента на капітал 10 %. Економія поточних щорічних витрат у результаті даного капіталовкладення – 6,3 тис. грн. Визначити за допомогою методу ЧДД, чи є дане капіталовкладення ефективним.

Задача № 6.7

На машинобудівному підприємстві розроблена програма заходів з автоматизації виробництва на 3 роки в двох варіантах. Вибрати кращий варіант проекту, якщо ставка дисконту 16%. Вихідні дані наведені в таблиці.

Таблиця 6.3 – Вихідні дані

Показники	Варіант 1	Варіант 2
Капітальні вкладення в проект, тис. грн.	1890	1890
в тому числі за роками:		
перший	630	790
другий	630	600
третій	630	500

Задача № 6.8

Інвесторам подано 2 варіанти інвестування проекту. Необхідно обрати кращий варіант інвестування проекту, якщо ставка дисконту 15%. Вихідні дані наведені в таблиці.

Таблиця 6.4 – Вихідні дані

Показники	Варіант 1	Варіант 2
Сума інвестицій в проект, тис. грн.	19800	20640
Період реалізації проекту, роки	4	4
Щорічні грошові потоки, які очікуються від реалізації проекту		
перший	6600	6120
другий	6120	6600
третій	7290	7200
четвертий	5120	6700

Задача 6.9

Обґрунтувати доцільність реалізації інвестиційного проекту за даними, наведеними в таблиці 6.5. Дисконтна ставка - 10%.

Таблиця 6.5 – Вихідні дані

Показники	1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік
1. Інвестиції, тис.грн.	500	600	100	-	-
2. Чистий прибуток, тис.грн.	-	300	350	400	450
3. Амортизаційні відрахування, тис.грн.	-	40	40	50	50

Питання для самоконтролю знань:

1. Розкрийте сутність інвестицій та надайте їх класифікацію.
2. Охарактеризуйте методи оцінки інвестиційних проектів.
3. Що таке ставка дисконту? Як вона визначається?
4. Охарактеризуйте методику визначення показників ефективності інвестицій без врахування чинника часу.
5. Охарактеризуйте методику визначення показників ефективності інвестицій з врахуванням чинника часу.
6. Які застосовуються показники для оцінки ефективності фінансових інвестицій?
7. Розкрийте сутність інноваційних процесів.
8. Яким чином визначається економічна ефективність технічних інновацій і організаційних нововведень?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. та перероб. - Київ : Атіка, 2007. - 528 с.
2. Господарський кодекс України – Харків : ТОВ „Одіссей”, 2004. – 248 с.
3. Дугіна С. І. Маркетингова цінова політика: Навч. посібник. – Київ : КНЕУ, 2005. – 393 с.
4. Економіка підприємства: Збірник практичних задач і конкретних ситуацій : навч. посібник/ За ред. С. Ф. Покропивного. - Київ : КНЕУ, 2005. – 328 с.
5. Економіка підприємства : навч. посібник / За ред. О. П. Крайник. Львів : «Львівська політехніка», 2003. – 208 с.
6. Економіка підприємства : навч. посіб/За ред. А. В. Шегди. – Київ : Знання-Пресс, 2002. – 335 с.
7. Економіка підприємства: навч. посібник для вищої школи. [Примак А. В., Михаліцька Н. Я., Цвайг Х. І., Лалакулич М. Ю.] – Львів : Новий Світ - 2000, 2012. – 439 с.
8. Економіка підприємства: підручник / [Швиданенко Г. О., Васильков В. Г., Гончарова Н. П. та ін.]; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 598 с.
9. Економіка підприємства: підручник / М. Г. Грещак, В. М. Колот, О. Г. Мендрул [та ін.]; за заг. та наук. ред. Г. О. Швиданенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 816 с.
10. Економіка підприємства: Підручник/ За заг. ред. С. Ф. Покропивного. - Вид. 2-ге, перероб. та доп. - Київ : КНЕУ, 2001. – 528 с.
11. Зайцев Н. Л. Экономика, организация и управление предприятием: Учеб. пособие.- 2-е изд. доп. - Москва : Инфра –М. , 2004. – 455с.
12. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підручник. / О. С. Іванілов; М-во освіти і науки України, Харківський держ. техн. ун-т будівництва та архітектури. – Київ : Центр учбової літератури, 2004. – 728 с.
13. Економіка підприємства: Підручник /За заг. ред. Й. М. Петровича. – Львів: «Новий світ-2000», 2004. – 680 с.
14. Податковий кодекс України – Вінниця: ТОВ «Поліграф-сервіс», 2010. – 512 с.
15. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку в Україні. - Київ : Компас, 2004. – 248 с.
16. Фінанси підприємств : підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., без змін. - Київ : КНЕУ, 2004. – 552 с.
17. Шваб Л. І. Економіка підприємства: для студентів вищих навчальних закладів 2-е вид. – Київ : Каравела, 2005. – 568 с.
18. Экономика организаций (предприятий): Учебник для вузов / Под ред. проф. В. Я. Горфинкеля.-5-е изд., перераб. и доп. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 767 с.
19. Экономика предприятия: Учеб. пособие / Под ред. проф. Л. Г. Мельника.- 2-е изд. испр. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2003. – 628 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для проведення практичних занять
з дисципліни

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

**Модуль 2. Фінансово-економічні показники і стратегічні основи розвитку
підприємства**

(для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства

і слухачів другої вищої освіти спеціальності

7.03050401 – Економіка підприємства (за видами економічної діяльності).

Укладач: **СКЛЯРУК** Наталя Іванівна

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання: *Н. І. Склярук*

План 2014, поз. 496 М

Підп. до друку 03.11.2014 р.

Формат 60x84/16

Друк на ризографі

Ум. друк. арк. 1,1

Тираж 50 пр.

Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК №4705 від 28.03.2014 р.